

ΣΑΛΜΑΝ ΡΟΥΣΝΤΙ

ΣΑΤΑΝΙΚΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

Βραβείο WHITBREAD

Ένα αριστουργηματικό μυθιστόρημα

THE SUNDAY TIMES

Η εκδοτική ομάδα των Εκδόσεων ΨΥΧΟΓΙΟΣ δημιούργησε με πολλή χαρά και παρουσιάζει με υπερηφάνεια τη σειρά ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΞΕΧΩΡΙΣΑΝ, με τα πιο σημαντικά, επιτυχημένα και αγαπημένα μυθιστορήματα τα οποία έχουμε εκδώσει κατά καιρούς.

Στη σειρά συμπεριλαμβάνονται τα βιβλία που δεν έλαμψαν στιγμιαία σαν διάττοντες αστέρες, αλλά είτε ξεχώρισαν και κατέκτησαν μια θέση στο λογοτεχνικό στερέωμα, είτε είχαν τεράστια απήχηση στο αναγνωστικό κοινό. Αυτά ακριβώς τα έργα, που αποτελούν κομμάτι της ιστορίας μας ή κεφάλαιο της λογοτεχνίας, θέλουμε να θυμίσουμε στους «παλιούς» αναγνώστες και να προτείνουμε στους «νέους» βιβλιόφιλους.

Η σειρά ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΞΕΧΩΡΙΣΑΝ περιέχει τίτλους που πλέον τείνουν να γίνουν κλασικοί, συγγραφείς και έργα που βραβεύτηκαν και κέρδισαν παγκόσμια αναγνώριση και εκτίμηση, βιβλία που έτυχαν θερμής υποδοχής από την παγκόσμια λογοτεχνική κοινότητα, ή κείμενα που κέρδισαν εκατομμύρια αναγνώστες και κυρίως ιστορίες διαχρονικές και αυθεντικά ανθρώπινες.

Αυτά τα ξεχωριστά βιβλία, που εμείς πιστεύουμε ότι δεν πρέπει να λείπουν από καμία βιβλιοθήκη, είναι η πρότασή μας για τους αναγνώστες με απαιτήσεις.

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας αποτελεί ένα από αυτά τα ξεχωριστά βιβλία και ελπίζουμε να το απολαύσετε. Μπορείτε να επιλέξετε και άλλους τίτλους στη σειρά αυτή στο www.psichogios.gr/mustread.

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: THE SATANIC VERSES

Από τις Εκδόσεις Vintage Canada, 1997

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Σατανικοί στίχοι**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Salman Rushdie

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης

ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Ράνια Μπουμπουρή

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Θοδωρής Πιτσιρίκος

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Σταμάτιος Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ηλιόπουλος Θ. – Ροδόπουλος Π. Ο.Ε.

© Salman Rushdie, 1988

All rights reserved

© Φωτογραφιών εξωφύλλου: www.shutterstock.com

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2003

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2003

Πέμπτη ανατύπωση: Ιούνιος 2013

ISBN 978-960-274-742-1

*Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά
και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.*

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοΐου 121

144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Μανρομιχάλη 1

106 79 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800

Telefax: 2102819550

www.psichogios.gr

e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head office: 121, Tatoiou Str.

144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore: 1, Mavromichali Str.

106 79 Athens, Greece

Tel.: 2102804800

Telefax: 2102819550

www.psichogios.gr

e-mail: info@psichogios.gr

ΣΑΛΜΑΝ
ΡΟΥΣΝΤΙ
ΣΑΤΑΝΙΚΟΙ
ΣΤΙΧΟΙ

Βραβείο WHITBREAD

*Μετάφραση – Πρόλογος:
Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης*

ΠΕΜΠΤΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ

*Αφιερωμένο στα πρόσωπα
και στις οργανώσεις που υποστήριξαν τούτη την έκδοση*

Ο Σατανάς, κατάδικος όντας να ζει πλάνης, ανέστιος, φυγάς, δεν έχει ενδιαίτημα ορισμένο· καθότι καίτοι έχει, ένεκα της φύσης του της αγγελικής, ένα είδος αυτοκρατορίας στην έρημο την υγραή ή στον αέρα, μολοντούτο είναι κι αυτό κομμάτι της ποινής του, το ότι δηλαδή δίχως ορισμένο μέρος ή χώρο έχει απομείνει, δίχως κάπου να ξαποστάσει ή έστω ν' ακουμπήσει το πατούμενό του.

NTANIEL NTEΦOE, *Η Ιστορία του Διαβόλου*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Ο Θρίαμβος του Καλού

Τα βιβλία έχουν τη μοίρα τους. Άλλα χάνονται στη λήθη, άλλα καταδικάζονται στην πυρά, άλλα αλλάζουν τη ζωή μας, αλλάζουν όχι μονάχα τον τρόπο με τον οποίο είχαμε μάθει να διαβάζουμε, να δεξιωνόμαστε το κείμενο, αλλά αλλάζουν και τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζαμε, ίσαμε τότε, την ίδια τη ζωή — δηλαδή, το τι είναι σημαντικό και τι όχι, τι είναι Καλό και τι Κακό, τι μας κάνει πιο ανθρώπινους και τι όχι, ποιο είναι το νόημα της Αγάπης και ποιο το νόημα του Μίσους.

Οι Σατανικοί Στίχοι είναι ένα μυθιστόρημα η αξία του οποίου λίγο έλειψε να επισκιαστεί από το σκάνδαλο που προκάλεσε η κτηνώδης εντολή να φονευθεί ο συγγραφέας του, η φετφά ενός κτηνώδους καθεστώτος. Όπως συνέβη και με τη Λολίτα του Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ (ενός συγγραφέα που αγαπάει πολύ ο Ρούσντι), έτσι κινδύνεψαν και οι Σατανικοί Στίχοι να αγορασθούν όχι για να διαβαστούν, αλλά από περιέργεια. Ευτυχώς, ο χρόνος αποκαθιστά την αλήθεια και την ουσία. Σήμερα πια, το μυθιστόρημα που κρατάτε στα χέρια σας διαβάζεται όχι ως σκανδαλώδες και εφήμερο εμπορικό προϊόν αλλά ως μείζον μυθιστόρημα, πολύπτυχο και πολυσήμαντο.

Κεντρικό θέμα των Σατανικών Στίχων είναι η αέναη πάλη του Καλού με το Κακό, αυτή η διαλεκτική που αποτελεί συνάμα και τον κεντρικό πυρήνα κάθε ανθρώπινης δραστηριότητας. Γύρω από αυτό ακριβώς το θέμα στροβιλίζονται εκείνα της Αγάπης, του Έρωτα, της Φιλίας, της Προδοσίας, της Βίας, της Εξουσίας, της Συγχώρεσης, της Στοργής. Χωρίς να συνθέτει ένα «μυθιστόρημα ιδεών», αλλά απεναντίας παίζοντας διαρκώς με σχεδόν όλα τα αφηγηματικά είδη, εκπτύσσοντας ένα θαρραλέο χιούμορ και αξιοποιώντας μιαν εκπλη-

κτική ευρυμάθεια, ο Ρούντι μας δωρίζει ένα σύγχρονο παραμύθι, πλημμυρισμένο με φράσεις που ευωδιάζουν, με παραγράφους που χορεύουν, με λέξεις που τραγουδούν. Πότε με καταγιριστικούς ρυθμούς και πότε με μιαν απαλή, χαμηλή φωνή, ο Ρούντι μας μιλάει για μαγικές κοπέλες που τρέφονται με πεταλούδες, για ηδύτατες υπάρξεις που ονειρεύονται με τα μάτια ανοιχτά, για σταρ του Μπόλιγουντ που μεταμορφώνονται σε αγγέλους, για ηθοποιούς που γίνονται κερασφόροι δαίμονες, για μετανάστες που χάνουν την ταυτότητά τους, για ποιητές που εναντιώνονται στην εξουσία και βρίσκουν άσυλο σε εξάισια μπορντέλα, για γυναίκες που κλαίνε με δάκρυα από γάλα. Μας μιλάει για ανθρώπους που τους τυφλώνει ο φανατισμός, για άλλους που έπαψαν να κωφεύουν στο τραγούδι της αγάπης και ανοίχτηκαν στη λίμνη του έρωτα.

Με μιαν εκπληκτική άνεση μετακινείται από το Λονδίνο της δεκαετίας του '80 στην πόλη της άμμου, όπου ένας προφήτης θέλησε να θεμελιώσει μια νέα θρησκεία· από τη Βομβάη, που είναι ένα σύμφυρμα και ένα χωνευτήρι, σ' ένα χωριό που είναι όλο ένα δέντρο. Μας συστήνει ένα βιογράφο του ντανταϊστή Φρανσίς Πικαμπιά, κάνει νύξεις στον Χόρχε Λουίς Μπόρχες και στον Τζέιμς Τζόις, στον Βλαντιμίρ Ναμπόκοφ και στον Σαίξπηρ, στον Αντόνιο Γκράμοσι και στον Μπέρτολτ Μπρεχτ, παραπέμπει στον Χέγκελ και στη 18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη του Μαρξ, θυμίζει τη θεωρία περὶ «μεγάλων αφηγήσεων» του Φρανσουά Λιοτάρ. Ασκέι δομινύτατη κριτική στη διαστρεβλωτική λειτουργία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και σχολιάζει, με φιλοσοφική διάθεση, το τι είναι ακριβώς η τηλεοπτική κάμερα (φτάνει να την αποκαλέσει «παραληρηματικό νάρκισσο»!) ενώ δε σταματάει να επικρίνει τη βανανυσότητα της εξουσίας και την εξουσία της βανανυσότητας, αντιπαραθέτοντας την ευγένεια, τη συγκίνηση, την αγάπη, την ποίηση.

Ναι, η ποίηση είναι ο (όχι και τόσο) κρυφός πρωταγωνιστής αυτού του πλούσιου παραμυθιού. Η ποίηση είναι μία απ' τις απαντήσεις που δίνουμε με τόλμη στη βανανυσότητα. Ο ποιητής Βάαλ, όταν τον κατηγορούν ότι του αρέσει «του αίματος η γεύση», αντιγυρίζει: «Αυτή είναι η δουλειά του ποιητή: το ανείπωτο να πει, να δείξει τη δολιότητα, να πάρει θέση, ν' αρχίσει τον καβγά, τον κόσμο να διαμορφώσει, τον ύπνο του να ταράξει». Οι ποιητές ήσαν κάποτε οι «άοπλοι προφήτες», οι ουσιαστικοί νομοθέτες. Η περιπέτεια της γλώσσας (τι άλλο είναι η ποίηση;) συμμαχεί με τη γλώσσα της περιπέ-

τειας για να «λάβουνε τα όνειρα εκδίκηση», για να γεμίσουν με λουλούδια τα οδοφράγματα, για να επανακτήσει το Καλό την πρωτοκαθεδρία. Όταν οι λέξεις χάνουν το νόημά τους, όταν φθείρονται και γίνονται απλοί ήχοι, τότε έχουμε πάλι έντονη την ανάγκη του θαύματος της γλώσσας, έχουμε την ανάγκη του συγγραφέα-ποιητή που αναβαπτίζει τις λέξεις, που επαναπροσδιορίζει τις σημασίες – σημαντική προσφορά, ιδίως σε εποχές συγκινησιακής ευτέλειας και άκρατης, πανικόβλητης υλοφροσύνης.

Η ομορφιά, ψυχής και σώματος, η ευφύια, το θάρρος να μιλάμε με δάκρυα στα μάτια και να γελάμε όταν σφίγγει ο κλοιός του Απάνθρου, οι στιγμές μαγείας μέσα στην, κατά τα άλλα πεζή και φαιή, πραγματικότητα, κι ακόμη η άδολη πίστη σε ένα μέλλον που δε χάνει την παρτίδα από τον Μεγάλο Ζόφο, είναι κάποια από τα έμμονα μοτίβα του Ρούντι. Θυμίζοντας (και όχι τυχαία) τον υπερρεαλιστή Αντρέ Μπρετόν, ο Ρούντι επιμένει: «Το μέλλον, ακόμη κι όταν είναι ένα τρεμοφέγγισμα γεμάτο ερωτηματικά, δεν μπορεί να επισκιαστεί από το παρελθόν· ακόμη κι όταν ο θάνατος δεσπόζει στο προσκήνιο, η ζωή συνεχίζει να παλεύει για τα δικαιώματά της».

Σαν ένα είδος κιβωτού της γνώσης, ο Ρούντι μας προσφέρει τους Σατανικούς Στίχους, φορτωμένους ευχάριστα με αναφορές στην ιστορία της λογοτεχνίας, στον κινηματογράφο (ας σημειωθεί η νύξη του στο αριστούργημα του Μαρσέλ Καρνέ *Les enfants du paradis*), στο θέατρο (ιδίως στον Μεγάλο Βάρδο, φράσεις του οποίου, από τον Μάκβεθ, τον Οθέλλο, την Τρικυμία και τον Βασιλιά Ληρ συναντάμε κάθε τόσο σ' αυτό το μυθιστόρημα), ενώ φυσικά δεν απουσιάζουν οι πάντα ευφυείς και τολμηρές αποφάνσεις του συγγραφέα για το τι σημαίνει γλώσσα, ποίηση, τέχνη, ζωή. «Η γλώσσα είναι σθένος», διαβάζουμε, «είναι η ικανότητα να συλλάβεις μια σκέψη, να την εκφράσεις, κι έτσι να την κάνεις αληθινή».

Ο μεταφραστής μόχθησε αλλά και διασκέδασε, πάλεψε αλλά και θαύμασε, ξενύχτησε αλλά εργάστηκε και με το φως της μέρας. Εντέλει, αγάπησε πολύ αυτό το βιβλίο, κι αγάπησε εξίσου τους παρατεταμένους, γεμάτους ταραχές αλλά και ηδύτητα, μήνες που χρειάστηκε για να γυρίσει στη γλώσσα μας ένα τόσο περίτεχνο μυθιστόρημα. Επιθυμεί, από εδώ, να ευχαριστήσει τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΠΟΣ για την εμπιστοσύνη που του έδειξαν, και να αφιερώσει στην Έρα Μουλάκη τον καρπό του μόχθου του.

ΓΙΩΡΓΟΣ-ΙΚΑΡΟΣ ΜΠΑΜΠΑΣΑΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ο Άγγελος Γαβριήλ

ν θες ξανά να γεννηθείς», τραγούδησε ο Γαβριήλ Φαρίστα πέφτοντας από τον ουρανό, «να πεθάνεις πρέπει πρώτα. Τριαλαρό τριαλαρί! Αν θες στη γη να προσγειωθείς, στον κόρφο της για να βρεθείς, να πετάξεις πρέπει πρώτα. Τριαλαρό τριαλαρί! Πώς ξανά στο γέλιο ν' αφεθείς, δίχως πρώτα στο κλάμα να πλαντάξεις; Πώς της καλής σου την καρδιά να καρπωθείς, δίχως, κύριος, κομμάτι να στενάζεις; Φίλε, αν θες ξανά να γεννηθείς...» Λίγο πριν χαράξει η αυγή, ένα κρύο χειμωνιάτικο πρωί, Πρωτοχρονιά ή κάπου εκεί, δυο άντρες, ενήλικες, αληθινοί, έπεσαν από ψηλά, από πολύ ψηλά, από είκοσι εννέα χιλιάδες και δύο πόδια, όσο του Έβερεστ το ύψος, στη Μάγχη, δίχως αλεξίπτωτα, χωρίς φτερά, μες στον καθάριο ουρανό.

«Να πεθάνεις πρέπει πρώτα, σ' το λέω, σ' το λέω, να πεθάνεις, σου το λέω», τραγουδούσε, ξανά και ξανά, κάτω από ένα αλαβάστρινο φεγγάρι, ώσπου μια δυνατή κραυγή τάραξε τη νύχτα: «Στο διάβολο με τα τραγούδια σου», κι οι λέξεις, κρυστάλλινες, κρέμονταν στον πάγο της άσπρης νύχτας, «στις ταινίες τραγουδούσαν άλλοι για σένα, εσύ ανοιγόκλεινες τα χείλη, άσε με λοιπόν ήσυχο τώρα, σταμάτα τις γαϊδουροφωνάρες σου».

Ο Γαβριήλ, ο φάλτσος σολίστας, χοροπηδούσε στο φεγγαρόφωτο ενόσω τραγουδούσε τα αλαμπουρνέζικα στιχάκια του, κολυμπούσε στον αέρα, πότε πεταλούδα, πότε πρόσθιο, τη μια να κουλουριάζεται, την άλλη ν' απλώνει χέρια και πόδια στο σχεδόν αχανές του σχεδόν πρωινού, να παίρνει πόξες εραλδικές, σε στάση προσοχής, σε στάση εφορμήσεως, βάζοντας την ελαφρότητα να τσακωθεί με τη βαρύτητα. Τώρα κύλησε χαρωπά προς τη σαρόνια

φωνή. «Οχέ, Σαλατομπάμπα, εσύ είσαι λοιπόν; Πολύ ωραία! Πώς πάει, γερο-Τσάμτσα Χάχα;» Και τότε, ο άλλος, μια ιδιότροπη σκιά που έπεφτε με το κεφάλι, μ' ένα φαιό κοστούμι, μ' όλα τα κουμπιά του σακακιού κουμπωμένα, με τα χέρια στα πλευρά του, θεωρώντας δεδομένο το απίθανο γεγονός να φορά ένα καπέλο μπόουλερ στο κεφάλι του, έκανε ένα μορφασμό που προόδιδε ότι απεχθανόταν τα παρατσούκλια. «Έι, Γερομπισμπίκη», ούρλιαξε ο Γαβριήλ προκαλώντας ακόμη ένα μορφασμό, «Λονδίνo και ξερό ψωμί, φίλε! Κατευθείαν! Αυτά τα χαμένα εκεί κάτω δε θα ξέρουν τι τους βάρεσε. Μετεωρίτης ή κεραυνός ή του Θεού η οργή. Απ' τον αέρα, μωρό μου. Από τον διάφανον αέρα. Γκντουουουουμπ! Γκντααααααγκ, μπντουμπ! Τι είσοδος, αδέρφι μου. Τ' ορκίζομαι: πλααααατς και κάτω».

Απ' τον αέρα, από τον διάφανον αέρα: ένα μπιγκ μπανγκ, κι ύστερα να πέφτουνε αστέρια. Μια κοσμογονία ν' αρχίζει, μια μικροσκοπική ηχώ της γέννησης του χρόνου... το τζάμπο τζετ *Μποστάν*, Πτήση ΑΙ-420, ανατινάχτηκε χωρίς την παραμικρή προειδοποίηση, ψηλά, πολύ πάνω από τη μεγάλη, σηπόμενη, όμορφη, χιονάτη, φωτισμένη πόλη, το Μαχαγκόνι, τη Βαβυλώνα, την Άλφαβιλ. Αλλά ο Γαβριήλ την είχε ήδη ονομάσει την πόλη, δεν πρέπει να παρεμβαίνω: Λονδίνo, η πρωτεύουσα στο Βιλαέτι, να φέγγει, να λάμπει, να γνέφει. Ενώ ψηλά στον ουρανό, όσο τα Ιμαλάια ψηλά, ένας σύντομος και πρώιμος ήλιος έσκασε στον κονιώδη αέρα του Γενάρη, ένα στίγμα χάθηκε απ' τις οθόνες των ραντάρ, κι ο διάφανος αέρας γέμισε κορμιά που έπεφταν από το ύψος του ολέθρου, σαν του Έβερεστ το ύψος, προς τη γαλακτώδη της θαλάσσης όχρα.

Ποιος αλήθεια είμ' εγώ και πού πάω;

Ποιος άλλος είν' εδώ;

Το αεροσκάφος άνοιξε στα δυο, ένας λοβός που αφήνει να πέσουν οι σπόροι, ένα αυγό που τα μυστήριά του ελευθερώνει. Δύο ηθοποιοί, ο χοροπηδηχτός Γαβριήλ και ο κουμπωμένος, μουντωμένος κύριος Σαλαντίν Τσάμτσα, έπεφταν σαν τρίμματα από σπασμένο ξεραμένο πούρο. Πάνω, πίσω, κάτωθι τους, στο κενό, μετεωρίζονταν αναπαντικά καθίσματα, στερεοφωνικά, ακουστικά, καροτσάκια με ποτά, σακουλάκια για τον εμετό, βιντεοπαιχνίδια από τα Ντιούτι Φρι, καπέλα με τρέσες, κύπελλα χάρτινα, κουβέρτες, μάσκες οξυγόνου. Επίσης — επειδή δεν ήσαν και λίγοι οι μετανάστες

που είχαν επιβιβαστεί, ναι, ένας σεβαστός αριθμός γυναικών που τις είχαν ανακρίνει ως εκεί που δεν παίρνει ευσυνείδητοι αξιωματούχοι σχετικά με το μέγεθος και τις κρεατοελιές ακόμη και των γεννητικών οργάνων των αντρών τους, και κάμποσα παιδιά που για τη νομιμότητά τους οι βρετανικές αρχές είχαν απλώσει τη σκιά των, αιωνίως λογικών, αμφιβολιών τους— ανάκατα με τ' απομεινάρια του αεροσκάφους, το ίδιο κομματιασμένα, το ίδιο παράλογα, μετεωρίζονταν εκεί και τα συντρίμματα ψυχών, τσακισμένων αναμνήσεων, αποκολλημένων εαυτών, μακελεμένων μητρικών γλωσσών, καθημαγμένων προσωπικών στιγμών, αμετάφραστων αστείων, ρημαγμένων μελλοντικών σχεδίων, χαμένων ερώτων, το λησμονημένο νόημα υπόκωφων ηχηρών λέξεων: γης, τόπος, πατρίδα. Κοιμάτι χαμένοι από την έκρηξη, ο Γαβριήλ και ο Σαλαντίν έπεφταν σαν βαρίδια, σαν φασκιωμένα νεογέννητα που ξέφυγαν απ' το μισάνοιχτο ράμφος ενός απερίσκεπτου πελαργού, και επειδή ο Τσάμτσα έπεφτε με το κεφάλι, στην ενδεδειγμένη στάση που έχουν τα μωρά όταν γεννιούνται, άρχισε να νιώθει έναν κάποιο εκνευρισμό για την άρνηση του άλλου να πέφτει με τον ίδιο απέριτο τρόπο. Ο Σαλαντίν καταβυθιζόταν ενώ ο Φαρίστα θάπνευε τον αέρα, τον αγκάλιαζε με χέρια και με πόδια, ένας ασυγκράτητος, εξημμένος, ανοικονόμητος ηθοποιός που έχει παραμερίσει κάθε τεχνική συγκρατημού. Κάτω, τα νεφосκεπή, τα αργοκίνητα παγωμένα νερά της Μάγχης που ανέμεναν την είσοδό τους, η προκαθορισμένη περιοχή της υδάτινης μετενσαρκώσεώς τους.

«Ω, το πατούμενό μου γιαπωνέζικο», τραγούδησε ο Γαβριήλ, μεταφράζοντας το παλιό τραγούδι στ' αγγλικά, δείχνοντας μισοσυνειδητά-μισοασυνειδητά κάποιο σέβας προς το ιλιγγιωδώς ανερχόμενο έθνος-ξενιστή, «το παντελόνι τούτο εγγλέζικο. Στο κεφάλι μου φορώ κόκκινο καπέλο ρωσικό, μα η καρδιά μου πάντα ινδική, παρακαλώ». Τα σύννεφα άφριζαν με ταχύτητα καταπάνω τους, και ίσως εξαιτίας εκείνης της πελώριας σύγχυσης από σωρείτες και σωρειτομελανίες, με τις πανίσχυρες αιχμές που στέκονταν σαν βαριοπούλες το χάραμα, ή ίσως εξαιτίας του τραγουδίσματος (ο ένας να δίνει παράσταση, ο άλλος να γιουχάρει), ή ίσως εξαιτίας της σαστιμάρας απ' το ωστικό κύμα που τους απάλλαξε από μια πλήρη πρόγνωση του επικρεμάμενου... όποια κι αν ήταν πάντως η αιτία, οι δύο άντρες, οι Γαβριηλσαλαντίν Φαριστατσάμτσα, καταδικασμένοι σε τούτη την ατελεύτητη αλλά τελειωτική αγγελοδια-

βολική πτώση, δεν αντιλήφθηκαν τη στιγμή κατά την οποία άρχισε η διαδικασία της αλληλομεταλλαγής τους.

Μεταλλαγή;

Μάλιστα, κύριε — αλλά όχι στα κουτουρού. Πάνω εκεί, στον αέρα, στο διάστημα, στον αιθέρα, πάνω εκεί, στο απαλό, αδιόρατο πεδίο που είχε καταστεί δυνατόν από τον αιώνα και που, κατόπιν, έκανε δυνατό τον αιώνα, καθώς έγινε μια από τις πλέον καθοριστικές τοποθεσίες του, ο τόπος της κίνησης και του πολέμου, ο του πλανήτη συρρικνωτής και της δύναμης ο απομυζητής, η πλέον ανασφαλής και μεταβατική ζώνη, ψευδαισθητική, ασυνεχής, μεταμορφική — καθότι όταν πετάς στον αέρα τα πάντα, τότε παίζονται τα πάντα, ναι, τα πάντα είναι πιθανά — εκειψηλά, ψηλαεκεί, τέλος πάντων, γίναν αλλαγές σε παραζαλισμένους ηθοποιούς, αλλαγές που θα εύφραιναν την καρδιά του γερο-κυρ-Λαμάρκ: υπό ακραία περιβαλλοντική πίεση, αποκτώνται χαρακτηριστικά.

Τι χαρακτηριστικά και ποιων; Για σιγά· τι θαρρείτε δηλαδή, ότι η Δημιουργία συντελείται μεμιάς; Όχι βέβαια. Ούτε και η αποκάλυψη, λοιπόν... δείτε αυτούς τους δυο. Παρατηρείτε κάτι ασυνήθιστο; Μονάχα δυο μελαψοί άντρες, που πέφτουν ιλιγγιωδώς, δεν είναι δα κάτι καινοφανές, θα πείτε· αναρριχήθηκαν πολύ ψηλά, πολύ πάνω απ' τον εαυτό τους, πέταξαν πολύ κοντά στον ήλιο, αυτό δεν είναι;

Όχι, δεν είναι αυτό. Ακούστε:

Ο κύριος Σαλαντίν Τσάμτσα, φρικιώντας απ' τους θορύβους που ξέβραξε το στόμα του Γαβριήλ Φαρίστα, πέρασε στην αντεπίθεση με δικά του στιχάκια. Αυτό που άκουσε ο Φαρίστα να πνέει μες στον απίθανο νυχτερινό ουρανό ήταν επίσης ένα παλιό τραγούδι, σε στίχους του κυρίου Τζέιμς Τόμσον, χίλια επτακόσια με χίλια επτακόσια σαράντα οκτώ. «...Με εντολή των ουρανών», αλάλαξε κυριευμένος από μεγαλοϊδεατισμό ο Τσάμτσα, με χεϊλή που είχαν γίνει αχνοκοκκινοκύανα απ' το κρύο, «υψώωωωθηκε απ' τον γαλάαααααζιο ωκεανό». Ο Φαρίστα, έντρομος, τραγούδησε ακόμη πιο δυνατά για παπούτσια γιαπωνέζικα, καπέλα ρωσικά, άμωμες ινδικές καρδιές, αλλά και πάλι δεν κατάφερε να σιγάσει το άγριο ρεσιτάλ του Σαλαντίν: «Και άαααγγελοι φύνυυλακες υμνούνε το λαό».

Ας πούμε τα πράγματα με τ' όνομά τους: ήταν αδύνατον να έχουν ακούσει ο ένας τι τραγουδούσε ο άλλος, πόσο μάλλον να

συνδιαλέγονται και να ανταγωνίζονται μέσω του τραγουδιού. Πέφτοντας με ολοένα μεγαλύτερη ταχύτητα προς τον πλανήτη, με την ατμόσφαιρα να βρυχάται ολόγυρά τους, πώς θα μπορούσαν; Αλλά ως πούμε και τούτο: όντως μπορούσαν.

Έπεφταν ολοταχώς, και το κρύο του χειμώνα, που πάγωνε τις βλεφαρίδες τους κι απειλούσε να παγώσει και την καρδιά τους, κόντευε πια να τους αφυπνίσει, να τους βγάλει από την παραληρηματική ονειροπόλησή τους, κι έτσι να αντιληφθούν το θαύμα του τραγουδίσματός τους, τη βροχή από χέρια και πόδια και μωρά, της οποίας ήσαν μέρος, και τη φρίκη της μοίρας τους που ιλιγγιωδώς ερχόταν καταπάνω τους, όταν χτύπησαν, μούσκεψαν και ταυτόχρονα πάγωσαν, στο βαθμό μηδέν βρασιμού των σύννεφων.

Βρέθηκαν σε ό,τι φαινόταν σαν μια μακριά κάθετη σήραγγα. Ο Τσάμτσα, κόσμια ενδεδυμένος, άκαμπτος, και πάντα αναποδογυρισμένος, είδε τον Γαβριήλ Φαρίστα με το βυσσινί χαχόλικο πουκάμισό του να έρχεται κολυμπώντας προς το μέρος του μέσα σ' εκείνη τη συννεφένια χοάνη, και θα είχε αναφωνήσει: «Παράτα με, μακριά από μένα», αν δεν τον απέτρεπε κάτι, η αρχή από καπιτίς που θαρρείς φτεροκοπούσε κι έσκουζε μες στα έντερά του, κι έτσι, αντί να ξεστομίσει λόγια απόρριψης, άνοιξε την αγκαλιά του, κι ο Φαρίστα κολύμπησε μέσα της ώσπου βρέθηκαν αγκαλιασμένοι απ' την κορφή ως τα νύχια, και η δύναμη του σμιξίματός τους ήταν τέτοια που τους στροβίλισε, και κουτρουβαλιάστηκαν έτσι ξευγρωμένοι σ' όλη την τρύπα που έβγαζε στη Χώρα των Θαυμάτων· καθώς έβγαιναν απ' το λευκό πέπλο ακολούθησε μια διαδοχή από συννεφομορφές, με ακατάπαυστες μεταμορφώσεις: θεοί να γίνονται ταύροι, γυναίκες να γίνονται αράχνες, άντρες να γίνονται λύκοι. Υβριδικά συννεφένια πλάσματα πιέζονταν επάνω τους, άνηθ γιγάντια με στήθη ανθρώπινα κρέμονταν από σάρκινους μίσχους, φτερωτά γατιά, κένταυροι, και ο Τσάμτσα μες στη μισονηφαλιότητά του να έχει κυριευτεί από την αίσθηση ότι κι αυτός ακόμη είχε αποκτήσει μια συννεφένια διάσταση, είχε γίνει μεταμορφικός, υβριδικός, θαρρείς και γινόταν εκείνο το πρόσωπο που είχε το κεφάλι του φωλιασμένο ανάμεσα στα δικά του σκέλια, εκείνος που τα πόδια του ήσαν τυλιγμένα γύρω από τον μακρύ, σαν πατρικίου, λαιμό του Τσάμτσα.

Αυτό το πρόσωπο εντούτοις δεν είχε χρόνο για τέτοιες «σπουδαιοφάνειες»· μάλιστα, ήταν ανήμπορο για την παραμικρή σπου-

δαιοφάνεια· μόλις είχε δει, αναδυόμενη από ένα συννεφένιο στρόβιλο, τη μορφή μιας θεσπέσιας επιβλητικής γυναίκας μιας κάποιας ηλικίας, που φορούσε μπροκάρ σάρι πράσινο και χρυσαφένιο, μ' ένα διαμάντι στη μύτη της και λακ να προφυλάσσει την περιτέχνη κόμμωσή της από την πίεση του αέρα σε τέτοια ύψη, καθισμένη γαλήνια σ' ένα ιπτάμενο χαλί. «Γεια σου, Ρέχα Μέρτσαντ», τη χαιρέτησε ο Γαβριήλ. «Τι έγινε; Χάθηκες στα ουράνια;» Δεν είναι δα πολύ κομψό να μιλάς με τέτοια αναισθησία σε μια πεθαμένη! Αλλά το ότι έπεφτε σαν βαρίδι και ήταν συγκλονισμένος από την αναπάντεχη κατάστασή του, μπορεί να αποτελεί ένα ελαφρυντικό... Ο Τσάμτσα, σφίγγοντας τα πόδια του, έκανε μιαν ακατανόητη ερώτηση: «Τι στο διάολο;»

«Μα δεν τη βλέπεις;» φώναξε ο Γαβριήλ. «Δε βλέπεις το χαλί της, το αναθεματισμένο Μποχάρ της;»

Όχι, όχι, Γαβριήλο, ψιθύρισε στ' αυτί του η φωνή της, μην περιμένεις να καταλάβει. Είμαι για τα μάτια σου μόνο, ίσως να τρελαίνεσαι, τι θαρρείς, γουρουνόσκατο, αγάπη μου. Ο θάνατος φέρνει ειλικρίνεια, λατρεμένη μου, κι έτσι μπορώ να σε αποκαλώ όπως στ' αλήθεια σου αξίζει.

Η συννεφένια Ρέχα μουρμούρισε πικρές ασημαντότητες, αλλά ο Γαβριήλ φώναξε ξανά στον Τσάμτσα: «Ε, Μπισμπίκη! Τη βλέπεις ή όχι;»

Ο Σαλαντίν Τσάμτσα δεν έβλεπε τίποτα, δεν άκουγε τίποτα, δεν έλεγε τίποτα. Ο Γαβριήλ την αντιμετώπισε μόνος του. «Δε θα έπρεπε να κάνεις τέτοιο πράγμα», την επέπληξε. «Όχι, κυρία μου. Είμαι αμαρτία. Δεν κάνει!».

Ω, άρχισες το κήρυγμα τώρα, του είπε κοροϊδευτικά. Ηθικολογούμε, ε; Καλό και τούτο. Εσύ με παρατήσες, θύμισε η φωνή της στο αντί του τσιμπολογώντας, λες, το λοβό. Εσύ, ω φεγγάρι των λογισμών μου, εσύ, χαρά μου, πηγες και κρύφτηκες πίσω από ένα σύννεφο. Κι εγώ έμεινα στο σκοτάδι, τυφλή, χαμένη, τρελή από έρωτα.

Φοβόταν τώρα. «Τι θέλεις; Όχι, μη μου πεις, μονάχα φύγε».

Σαν αρρώστησες, δεν μπορούσα να σε δω για να μη γίνει σκάνδαλο, το ήξερες ότι δεν μπορούσα, ότι έμεινα μακριά σου για δική σου χάρη, αλλά μετά με τιμώρησες, το χρησιμοποίησες σαν δικαιολογία για να φύγεις, ήταν το σύννεφο που πίσω του κρύφτηκες. Αυτό, κι εκείνη, η παγερή γυναίκα. Παλιάνθρωπε. Τώρα που πέθανα, έχω ξεχάσει πώς συγχωρούν. Σε καταριέμαι, Γαβριήλ μου,

κόλαση να 'ν' η ζωή σου. Κόλαση, γιατί κι εσύ εκεί μ' έστειλες, ανάθεμά σε, από κει που ήρθες, διάβολε, εκεί που πας, κοροϊδο, απόλαυσε τώρα την αναθεματισμένη σου βουτιά. Η κατάρα της Ρέχα· και μετά, στίχοι σε μια γλώσσα που δεν καταλάβαινε, όπου πίστεψε ότι είχε διακρίνει, αλλά μπορεί και όχι, το όνομα Αλ-Λατ ξανά και ξανά.

Γαντζώθηκε στον Τσάμτσα· πέρασαν ιλιγγιωδώς μέσα απ' τον συννεφένιο πυθμένα.

Ταχύτητα, η αίσθηση της ταχύτητας, επανήλθε, σφυρίζοντας την επίφοβη νότα της. Η συννεφοσκεπή πέταξε ψηλά, το υδάτινο δάπεδο μεγάλωσε καθώς σίμωνε, τα μάτια τους άνοιξαν διάπλατα. Μια κραυγή, εκείνη η ίδια κραυγή που είχε φτεροκοπήσει στα σπλάχνα του όταν ο Γαβριήλ κολύμπησε στον ουρανό προς το μέρος του, ξέσπασε απ' τα χείλη του Τσάμτσα· μια δέσμη απ' το ηλιόφωτο διαπέρασε το στόμα του, το άνοιξε και λευτέρωσε την κραυγή. Αλλά είχαν πέσει μέσα από τις συννεφένιες μεταμορφώσεις, ο Τσάμτσα κι ο Φαρίστα, και υπήρχε μια ρευστότητα, μια απροσδιοριστία σε κάθε άκρη τους, και καθώς το ηλιόφωτο χτύπησε τον Τσάμτσα, λευτέρωσε κάτι περισσότερο από φωνή:

«Πέτα», στρίγκλισε ο Τσάμτσα στον Γαβριήλ. «Άρχισε τώρα να πετάς». Και πρόσθεσε, δίχως να ξέρει την πηγή της, μια δεύτερη εντολή: «Και τραγούδα».

Πώς η καινοτομία παρουσιάζεται στον κόσμο; Πώς γεννιέται;

Από τι συγχωνεύσεις, μεταθέσεις, συνάψεις είναι καμωμένη;

Πώς επιζεί, τόσο ακραία κι επικίνδυνη που είναι; Τι συμβιβασμούς, διακανονισμούς, προδοσίες της μυστικής υφής της πρέπει να περάσει για να ξεγλιστρήσει από τους δολιοφθορείς της, τον άγγελο εξολοθρευτή, την καρμανιόλα;

Άραγε πάντα η γέννηση είναι και πώση;

Έχουν οι άγγελοι φτερά; Μπορούν να πετάξουν οι άνθρωποι;

Όταν έπεσε ο κύριος Σαλαντίν Τσάμτσα από τα σύννεφα πάνω απ' τη Μάγχη, ένωσε να 'χει αδράξει την καρδιά του μια δύναμη τόσο αδυσώπητη ώστε του φαινόταν αδιανόητο να πεθάνει. Κατόπιν, μόλις τα πόδια του βρέθηκαν στο έδαφος, άρχισε ν' αμφιβάλλει γι' αυτό, ν' αποδίδει το αδιανόητον της μετάβασής του στη διασάλευση και τη διαταραχή των αισθήσεών του λόγω της έκρηξης, και να θεωρεί ότι η επιβίωσή του, όπως και του Γαβριήλ, οφειλόταν

σε τυφλή, άλαλη τύχη. Αλλά για την ώρα δεν είχε την παραμικρή αμφιβολία· αυτό που τον είχε κυριεύσει ήταν η θέληση να ζήσει, ανόθευτη, ακαταμάχητη, καθαρή, και το πρώτο πράγμα που έκανε η θέληση αυτή ήταν να τον πληροφορήσει ότι δεν είχε καμιά σχέση με την αξιολύπητη προσωπικότητά του, εκείνη τη μισοξαναδουλεμένη υπόθεση μιμικής και φωνών. Σκόπευε όλα αυτά να τα προσπεράσει, κι αυτός τότε συνειδητοποίησε ότι ενέδιδε σ' αυτή τη θέληση, ναι, κι άλλο, κι άλλο, σάμπως να ήταν ένας θεατής, ένας παρατυχών μέσα στο ίδιο του το μυαλό, μέσα στο ίδιο του το κορμί, γιατί η θέληση άρχισε απ' το απόλυτο κέντρο του κορμιού του ν' απλώνεται προς τα έξω, να κάνει σίδερο το αίμα του, να κάνει τη σάρκα του ατσάλι, κι ακόμη, πέρα από όλα τούτα, άρχισε να αισθάνεται ο ίδιος σαν να τον τυλίγει μια γροθιά, να τον κρατάει σάμπως να είναι, συνάμα, αβάσταχτα σφιχτή και ανυπόφορα τρυφερή· ώσπου, στο τέλος, τον κατέκτησε ολόκερο, και μπορούσε να χρησιμοποιήσει το στόμα του, τα δάχτυλά του, ό,τι κι αν διάλεγε, κι απ' τη στιγμή που σιγουρεύτηκε ότι τον κατείχε απόλυτα απλώθηκε από το κορμί του προς τα έξω κι άδραξε τον Γαβριήλ Φαρίστα από τ' αρχίδια.

«Πέτα», διέταξε τον Γαβριήλ. «Τραγούδα».

Ο Τσάμτσα κρατιότανε απ' τον Γαβριήλ ώσπου ο άλλος άρχισε, σιγά σιγά στην αρχή και μετά με ολοένα μεγαλύτερη ταχύτητα και δύναμη, να κουνάει σαν φτερούγες τα χέρια του. Όλο και πιο δυνατά, όλο και πιο δυνατά, ναι, φτερούγιζε δυνατά, και καθώς φτερούγιζε ένα τραγούδι βγήκε από τα μέσα του, κι όπως της νεκρής Ρέχα το τραγούδι έτσι κι αυτό ήταν σε μια γλώσσα που δεν μπορούσε να καταλάβει, σε μια μελωδία που δεν είχε ποτέ του ξανακούσει. Ο Γαβριήλ ποτέ δεν απαρνήθηκε το θαύμα· αντίθετα από τον Τσάμτσα που πάσχιζε να το ξορκίσει διά της λογικής, ποτέ δεν έπαψε να λέει ότι το στιχούργημα ήταν ουράνιο, ότι δίχως το τραγούδι θα ήταν ανώφελο το φτεροκόπημα, και δίχως το φτεροκόπημα σίγουρα θα είχαν πέσει πάνω στα κύματα σαν σε βράχια και θα είχαν γίνει χίλια κομμάτια σαν θ' άγγιζαν το τεντωμένο τύμπανο της θάλασσας. Απεναντίας, άρχισε να επιβραδύνεται η πτώση τους. Όσο πιο παθιασμένα φτεροκοπούσε και τραγουδούσε, όσο πιο εκφραστικά τραγουδούσε και φτεροκοπούσε ο Γαβριήλ, τόσο πιο πολύ επιβραδυνόταν η πτώση, ώσπου έπεσαν απαλά, σαν χαρτιά μες στο αεράκι, στην επιφάνεια της Μάγχης.

Ήσαν οι μόνοι που σώθηκαν από κείνον τον όλεθρο, οι μόνοι που έπεσαν από το *Μποστάν* και επέζησαν. Βρέθηκαν ξεβρασμένοι σε μιαν ακτή. Ο πιο φλύαρος, εκείνος με το βυσσινί πονκάμισο, ορκιζόταν μες στο άγριο παραμλητό του ότι είχαν βαδίσει επί των υδάτων, ότι τα κύματα τους είχαν μεταφέρει απαλά στην ακρογιαλιά· αλλά ο άλλος, που ένα βρεγμένο μπόουλερ ήταν κολλημένο σαν από θαύμα στο κεφάλι του, το αρνήθηκε. «Θεέ μου, ήμασταν τυχεροί», είπε. «Πόσο τυχερός μπορείς να είσαι;»

Ξέρω την αλήθεια, εννοείται. Τα είδα όλα. Όσο για την πανταχού παρουσία και την παντοδυναμία δε θα πω τίποτα προς το παρόν, αλλά για τα υπόλοιπα μπορώ να πω ότι τα καταφέρνω. Ελπίζω. Ο Τσάμτσα το θέλησε και ο Φαρίστα έκανε το θέλημά του.

Ποιος ήταν ο θαυματουργός;

Τι λογής — αγγελικό ή σατανικό — ήταν του Φαρίστα το τραγούδι;

Ποιος είμ' εγώ;

Ας το θέσουμε κι έτσι: ποιος γράφει τα καλύτερα τραγούδια;

Ιδού οι πρώτες λέξεις που είπε ο Γαβριήλ Φαρίστα σαν ξύπνησε στη χιονισμένη εγγλέζικη ακτή με την απίθανη παρουσία ενός αστεριού πλάι στ' αυτί του: «Γεννημένοι και πάλι, Μπισμπίκη, κι εσύ κι εγώ. Χρόνια πολλά, κύριος· χρόνια σου πολλά».

Και τότε, ο Σαλαντίν Τσάμτσα έβηξε, ψέλλισε λόγια ακατάληπτα, άνοιξε τα μάτια του, και, σαν να ήταν νεογέννητο μωρό, ξέσπασε σε παράλογα δάκρυα.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΞΕΧΩΡΙΣΑΝ

*Μια φορά κι έναν καιρό, ήταν έτσι και δεν ήταν,
έγινε κάποτε και ποτέ, όπως έλεγαν τα ινδικά παραμύθια...*

Ο Γαβριήλ με το αγγελικό πρόσωπο φεύγει από τη χώρα που αγαπάει και κατευθύνεται προς έναν τόπο που περιφρονεί βαθιά. Ο Σαλαντίν με τις χίλιες και μία φωνές αφήνει πίσω του μια χώρα που τον πληγώνει για να γυρίσει στο καταφύγιό του, στην ψυχρή ηρεμία του Δυτικού πολιτισμού. Ο ένας ακολουθεί μια γυναίκα ονειρική, ο άλλος προσπαθεί να ξεφύγει από τη σαγήνη μιας γυναίκας που πατά γερά στα πόδια της...

*Πλημμυρισμένο με φράσεις που ευωδιάζουν,
με παραγράφους που χορεύουν, με λέξεις που τραγουδούν,
το πολύκροτο μυθιστόρημα του Σαλμάν Ρούσντι
παλαίγιο να του στοιχίσει τη ζωή. Ο μέγας παραμυθάς
και γλωσσοπλάστης στο πιο δυνατό του βιβλίο!*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΚΕ ΣΕ 40 ΓΛΩΣΣΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΙΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ISBN 978-960-274-742-1

9 789602 174742 1

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 02388

ΕΣΕΙΣ ΚΙ ΕΜΕΙΣ ΠΑΝΤΑ Σ' ΕΠΑΦΗ